

Filosofie a mnohost témat

Podle Aristotela je na filosofovi, aby se dovedl zabývat kde čím (aby byl s to, schopen či mocen se zabývat vším možným, mnohým či mnoha). Je to ovšem možno také přeložit takto: je na filosofovi, aby se zabýval co možná mnohými věcmi (či tématy, záležitostmi; Met IV, 2, 1004b: και εστι του φιλοσοφου περι παντων δυνασθαι θεωρειν). Na tomto místě nejde o „veškerenstvo“ ve smyslu „jednoho“, tedy „celku“, a důraz není ani na tom, že vše je třeba „nahlížet“ ve vztahu k celku a v souvislosti se „vším“, ale jde o to, že filosof musí být schopen a připravit „přistoupit“ (a Aristotelés pochopitelně měl na mysli ono „nahlížení“ či „zírání“) k čemukoli bez výjimky. Mohli bychom tedy říci, že pro filosofa není nic takového, k čemu by takto přistupovat nemohl či neměl. Rozhodně však tu nejde o to, že by se musel zabývat vším, ani o to, že by něco nesměl, hlavně že by mu cokoli mohlo být ať už zapovězeno, zakázáno, nebo naopak příkazováno anebo doporučováno zvenčí, z mimofilosofických pozic či motivů. Výsledek tedy jest, že se filosof via facti může zabývat a zabývá nejrůznějšími tématy (považuji za vhodnější mluvit o tématech než o „předmětech“, jak to bývá překládáno). Zbývá se tedy tázat, v čem spočívá právě ona specifická filosofičnost jeho přístupu od jiných přístupů, od jiných způsobů, jak je možno se něčím „zabývat“, jak je možno to koumat“ či „nahlížet“ (jak lze překládat ono θεωρειν). Mezi oním „mnohým“ jistě budou rozdíly v důležitosti; bude si filosof tedy vybírat mezi těmi „mnoha“ tématy? Čím se pak bude řídit, podle čeho bude vybírat? Tady nastoupí nejspíš nutnost se dotazovat jazyka a jmenovitě „kořenů“ slova λεγειν a λογος – jde zřejmě o jakési sbírání v jednotu, a to předpokládá i vhodné vybírání, selekci. Právě to musíme uvést jako argument a dokonce námitku proti Aristotelovu vymezení filosofie jako „nahlížení pravdy“, v starořeckém smyslu tedy „nahlížení neskrytého“ – tedy nikoli nahlížení „neskrytosti“ samé, neboť neskrytost izolovaná od čehokoli neskrytého nemá smysl. Ale v tom je přece skryt ten mylný předpoklad nahlížení samého, onoho θεωρειν: nahlížením, hleděním, zíráním přece vidíme jen jednotliviny, a to pouze hic et nunc – ale nemůžeme pouhým zíráním „vidět“ nejrůznější souvislosti, zvláště pak časové. „Mnohost“ témat (či „předmětů“) je vlastně nepřekročitelnou překážkou pro filosofický přístup, pokud by měl spočívat v ono θεωρειν, tedy zírání, vidění, nahlížení. Filosof se neobejde bez nahlížení, ale samo nahlížení je pouhým předpokladem pro filosofování, nikoli jeho základem ani „počátkem“. Filosofický přístup má nutně jiné „počátky“, jiné zdroje, kdežto „nahlížení“ poskytuje pouze „materiál“ pro filosofování. To platí také pro onu mnohost témat: témata tu jsou jako „materiál“, jako zadaný úkol (jsou tím „zadáním“) – filosofické může a má být až jejich zpracování.

(Písek, 110506-1.)

[Dochovala se také verze s jiným koncem. Po větě: *Tady nastoupí nejspíš nutnost se dotazovat jazyka a jmenovitě „kořenů“ slova λεγειν a λογος – jde zřejmě o jakési sbírání v jednotu, a to předpokládá i vhodné vybírání, selekci.* následuje toto pokračování: *Váhu má tedy především to, že filosof „může“, ale „nemusí“, a že si sám může vybírat, a to s ohledem na to, zda jde o to vskutku důležité. – Je zřejmé, že právě po této stránce, totiž zda to, čím se filosof bude zabývat a čím nikoli, půjde o významnost vzhledem k celku (nějakému celku nebo celku veškerenstva).]*